

## Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1982-1983

17 JUNI 1983

### WETSVOORSTEL

tot opheffing van de artikelen 372bis  
en 377, derde lid, van het Strafwetboek

### AANVULLEND VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE  
VOOR DE JUSTITIE <sup>(1)</sup>  
UITGEBRACHT DOOR DE HEER SUYKERBUYK

DAMES EN HEREN,

Het onderhavige wetsvoorstel werd op 11 mei 1983 in openbare vergadering besproken.

De heer Van den Bossche had een amendement ingediend om artikel 1 van de door de commissie aangenomen tekst weg te laten (Stuk nr 349/6). Artikel 1 werd verworpen met 86 tegen 67 stemmen en 10 onthoudingen. Op verzoek van de Vice-Eerste Minister en Minister van Justitie en Institutionele Hervormingen werd het voorstel terug naar de Commissie verzonden.

De Vice-Eerste Minister zegt dat hij het amendement van de heer Van den Bossche gesteund heeft; tevens heeft hij vastgesteld dat de stemming een duidelijk resultaat heeft opgeleverd. Toch heeft hij, uit hoffelijkheid jegens de verschillende meerderheids-

<sup>(1)</sup> Samenstelling van de Commissie:

Voorzitter: de heer L. Remacle.

A. — Leden: de heren Bourgeois, Gehlen, Grafé, L. Remacle, Suykerbuyk, Van den Brande, Verhaegen. — Brouhon, Collignon, Mevr. Detiège, de heren Glinne, Leclercq, Mottard, Van den Bossche. — De Groot, Henrion, Huylebrouck, Mundeleer, Van Belle, Van de Velde. — Baert, Belmans. — Risopoulos.

B. — Plaatsvervangers: Mevr. Demeester-De Meyer, de heren le Hardy de Beaulieu, J. Michel, Piot, Steverlynck, Thys, Wauthy, Willems. — Baudson, Bossuyt, Mevr. Brenez, de heren Dejardin, J.-J. Delhay, Tobback, Vanvelthoven, Willockx. — Barzin, A. Claes, De Decker, De Grève, De Winter, Klein, Verberckmoes. — R. Declercq, Vansteenkiste, Verniers. — Defosset, Outers.

Zie:

349 (1981-1982):

- Nr 1: Wetsvoorstel.
- Nrs 2 tot 4: Amendementen.
- Nr 5: Verslag.
- Nr 6: Amendement.
- Nr 7: Tekst aangenomen bij de eerste stemming.

Handelingen:

- 11 mei 1983.
- Nr 8: Amendement.

## Chambre des Représentants

SESSION 1982-1983

17 JUIN 1983

### PROPOSITION DE LOI

abrogeant les articles 372bis et 377, 3<sup>e</sup> alinéa,  
du Code pénal

### RAPPORT COMPLEMENTAIRE

FAIT  
AU NOM DE LA COMMISSION DE LA JUSTICE <sup>(1)</sup>  
PAR M. SUYKERBUYK

MESDAMES, MESSIEURS,

La présente proposition de loi a été discutée en séance publique le 11 mai 1983.

Un amendement de M. Van den Bossche (Doc. n° 349/6) tendant à supprimer l'article 1 du texte adopté par la commission avait été déposé. L'article 1 a été rejeté par 86 voix contre 67 et 10 abstentions. A la demande du Vice-Premier Ministre et Ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles, la proposition de loi a été renvoyée en commission.

Le Vice-Premier Ministre déclare à cet égard que tout en ayant appuyé l'amendement de M. Van den Bossche et ayant constaté qu'un vote clair est intervenu, il a demandé le renvoi en commission par courtoisie envers les différents partis composant la

<sup>(1)</sup> Composition de la Commission:

Président: M. L. Remacle.

A. — Membres: MM. Bourgeois, Gehlen, Grafé, L. Remacle, Suykerbuyk, Van den Brande, Verhaegen. — Brouhon, Collignon, Mme Detiège, MM. Glinne, Leclercq, Mottard, Van den Bossche. — De Groot, Henrion, Huylebrouck, Mundeleer, Van Belle, Van de Velde. — Baert, Belmans. — Risopoulos.

B. — Suppléants: Mme Demeester-De Meyer, MM. le Hardy de Beaulieu, J. Michel, Piot, Steverlynck, Thys, Wauthy, Willems. — Baudson, Bossuyt, Mme Brenez, MM. Dejardin, J.-J. Delhay, Tobback, Vanvelthoven, Willockx. — Barzin, A. Claes, De Decker, De Grève, De Winter, Klein, Verberckmoes. — R. Declercq, Vansteenkiste, Verniers. — Defosset, Outers.

Voir:

349 (1981-1982):

- N° 1: Proposition de loi.
- N° 2 à 4: Amendements.
- N° 5: Rapport.
- N° 6: Amendement.
- N° 7: Texte adopté au premier vote.

Annales:

- 11 mai 1983.
- N° 8: Amendement.

partijen, gevraagd om het voorstel terug te zenden naar de Commissie, hoewel het niet om een probleem gaat dat eigen is aan meerderheid of oppositie en dat evenmin in de regeringsverklaring wordt vermeld. Het is de bedoeling dat men zich in de Commissie op serene wijze opnieuw kan buigen over het probleem van de opportuniteit van artikel 1 van het wetsvoorstel.

∴

De heer Bourgeois stelt een amendement voor (*Stuk* nr 349/8) om artikel 1 te herstellen. De Commissie kon de auteur van het voorstel immers wel volgen wat de grond van zijn voorstel tot opheffing van de artikelen 372bis en 377, derde lid, van het Strafwetboek betreft. Het lid meent evenwel dat men het eens was over de invoeging van een bepaling op grond waarvan aanranding van de eerbaarheid, zonder geweld of bedreiging door een persoon die gezag over de minderjarige heeft, gepleegd op de persoon of met behulp van de persoon van een minderjarige van het mannelijke of vrouwelijke geslacht, boven de volle leeftijd van zestien jaar en beneden de volle leeftijd van achttien jaar, kan worden gestraft.

Tijdens een uitvoerige bespreking was het immers noodzakelijk gebleken de opheffing van de artikelen 372bis en 377, derde lid, van het Strafwetboek te koppelen aan een maatregel om het bedoelde misdrijf te kunnen blijven bestraffen wanneer het gepleegd wordt in een gezagsrelatie, zonder nog onderscheid te maken tussen homoseksuelen en heteroseksuelen.

Daarom heeft de heer Bourgeois, na eerst zijn eigen amendement (*Stuk* nr 349/4) te hebben ingetrokken, een amendement overgenomen dat door de auteur, de heer Henrion, ingetrokken was (*Stuk* nr 349/3).

Dat amendement voerde een vermoeden *iuris et de iure* in en moet conform de verantwoording van de heer Henrion begrepen worden, met andere woorden: om het vermoeden van machtsmisbruik aan het gezag te kunnen verbinden, moet dit gezag gekarakteriseerd, duidelijk bewezen en van een zodanige aard en omvang zijn dat die positie werkelijk het middel van moreel geweld kan vormen.

Aangezien de heer Bourgeois meent dat de Commissie het over die tekst eens was, acht hij het gepast het amendement opnieuw in te dienen (*Stuk* nr 349/8). Hij verklaart evenwel dat hij het bij een eventuele verwerping niet andermaal in openbare vergadering zal indienen.

De heer Bourgeois verwijst naar een verklaring van de auteur van het wetsvoorstel, die betoogd heeft dat hoewel elke filosofische overtuiging eerbied verdient, het aandringen van de auteur van het amendement wijst op de bedoeling van een fractie om de welbepaalde filosofie die zij zelf aanhangt, op te leggen. Dit zou onverenigbaar zijn met het strafrecht. Maar dan zou men volgens spreker moeten concluderen dat het ganse Strafwetboek op een opgelegde moraal steunt. Dat is echter helemaal niet het geval, zoals overigens blijkt uit de stemming over de opheffing van artikel 372bis van het Strafwetboek. De enige bedoeling is de minderjarigen van 16 tot 18 jaar te behoeden voor misbruik van gezag. Dat is des te meer nodig aangezien er maar in weinige gevallen tuchtstraffen worden opgelegd omdat de jongeren, uit vrees voor sancties, de daden waarvan zij het slachtoffer zijn geweest, niet durven bekendmaken.

Bovendien acht de heer Bourgeois het onaanvaardbaar dat het zoëven omschreven doel wordt weggewuifd met het argument dat de realisatie ervan wel eens tot chantage zou kunnen leiden. In jeugdbewegingen, onderwijsinstellingen en zelfs in arbeidsrelaties bestaat het hierboven geschetste gevaar wel degelijk. Daarom acht de auteur van het amendement het verantwoord, dat degene die zich aan dergelijke daden schuldig gemaakt, wordt vervolgd.

majorité, afin de leur permettre de s'expliquer en toute sérénité en commission sur l'opportunité de l'article 1 de la proposition de loi, nonobstant le fait qu'il ne s'agisse pas d'un problème propre à l'opposition ou à la majorité et qu'il n'est pas envisagé par la déclaration gouvernementale.

∴

M. Bourgeois dépose un amendement (*Doc.* n° 349/8) afin de rétablir cet article 1. Il estime en effet que si, en ce qui concerne l'objet de la proposition de loi qui tend à abroger les articles 372bis et 377, troisième alinéa, la commission pouvait suivre l'auteur, un consensus existait cependant pour introduire une disposition permettant de punir l'attentat à la pudeur commis, sans violence ni menaces, sur la personne ou à l'aide de la personne, d'un mineur de l'un ou l'autre sexe, âgé de plus de seize ans accomplis et de moins de dix-huit ans accomplis par une personne qui a autorité sur le mineur.

Au cours d'une longue discussion, il est en effet apparu nécessaire de tempérer la suppression des articles 372bis et 377, troisième alinéa, du Code pénal par une mesure qui permettrait de continuer à sanctionner l'infraction qu'ils visaient lorsqu'elle intervient dans une relation d'autorité, tout en ne faisant plus de distinction entre homosexuels et hétérosexuels.

M. Bourgeois avait dès lors, après avoir renoncé à son propre amendement (*Doc.* n° 349/4), repris un amendement de M. Henrion (*Doc.* n° 349/3) que ce dernier avait retiré.

Cet amendement introduisait une présomption *iuris et de jure* et devait être compris conformément à la justification qu'en avait donné M. Henrion, c'est-à-dire que pour que la présomption d'abus de pouvoir puisse être attachée à l'autorité, cette autorité doit être caractérisée bien établie et être de nature et d'une importance telles qu'elle puisse être le moyen d'une violence morale.

Etant donné que selon M. Bourgeois un accord concernant ce texte existait au sein de la commission, il estime devoir déposer à nouveau l'amendement (*Doc.* n° 349/8). Il déclare cependant que s'il était rejeté, il ne le réintroduirait pas en séance publique.

Se référant à une déclaration de l'auteur de la proposition de loi selon laquelle, nonobstant le respect qui est dû à toute conception philosophique, l'insistance dont fait preuve l'auteur de l'amendement procède de l'intention d'un groupe politique qui défend une conception philosophique déterminée d'imposer celle-ci — ce qui est incompatible avec le droit pénal — M. Bourgeois objecte qu'il faudrait dans ce cas en déduire que tout le Code pénal se fonde sur une morale imposée. Telle n'est cependant pas l'intention comme le démontre d'ailleurs le vote intervenu sur la suppression de l'article 372bis du Code pénal. Le seul objectif réside dans le souci de soustraire des mineurs de 16 à 18 ans au risque d'abus d'autorité et ceci d'autant plus que les sanctions disciplinaires pouvant intervenir ne règlent que peu de cas étant donné que les jeunes n'osent pas faire état des actes dont ils ont été victimes, de crainte de subir des sanctions.

M. Bourgeois ne peut de surcroît admettre que l'on s'oppose à cette intention en invoquant le risque de chantage que sa réalisation pourrait entraîner. Le danger évoqué existe en effet réellement au sein de mouvements de jeunesse ou d'établissements d'enseignement, et même dans les relations de travail. Dès lors, il est justifié selon l'auteur de l'amendement de poursuivre les auteurs de tels agissements.

Voorts aanvaardt hij niet dat de auteur van het wetsvoorstel zich in openbare vergadering op de publieke opinie heeft beroepen om de weglating van artikel 1 te verantwoorden. Overigens wijst hij erop dat de daden die bij dit artikel strafbaar worden gesteld, vrij algemeen worden afgekeurd.

Een lid onderschrijft dat standpunt; hij meent dat het strafrecht niet alleen de zwakken tegen de sterken doch ook de zwakken tegen zichzelf behoort te beschermen.

Tegen dat beginsel kan niet het bezwaar worden geopperd als zou de voorgestelde maatregel een discriminatie betekenen ten aanzien van de minderjarigen van 16 tot 18 jaar. In dat geval zouden immers andere beperkingen, zoals het aan de minderjarigen beneden 18 jaar opgelegde verbod om plaatsen te bezoeken waar b.v. spelen worden gehouden, alsmede het verbod om aan minderjarigen beneden 18 jaar sterke drank te verkopen, zoals dat wordt opgelegd door het wetsontwerp betreffende het verstrekken van sterke drank voor gebruik ter plaatse en betreffende het vergunningsrecht (*Stuk* nr 571/1), eveneens als discriminatoir moeten worden beschouwd. Als men die redenering doortrekt, zou men bvb. ook bloedschande uit het strafrecht kunnen lichten.

De wetgever moet erop toezien dat de minderjarige beschermd wordt tegen de gezagsdrager die van zijn positie misbruik zou kunnen maken, ongeacht of het gaat om een onderwijskracht, een gevangenisbewaker, een sporttrainer, dan wel om een persoon van aanzien of iemand die over meer geld beschikt.

Bepaalde gevallen kunnen weliswaar moeilijk worden beoordeeld, zoals dat van jongeren die in een jeugdbeweging met verantwoordelijkheden bekleed zijn. Niettemin moet met de gezagsrelatie rekening worden gehouden, want soms is er niet in tuchtmaatregelen voorzien ofwel berusten die op andere criteria; dit is ook zo als het initiatief tot seksuele betrekkingen door de minderjarige genomen wordt, die er hoopt voordeel uit te halen. Volgens het lid dient de persoon die gezag uitoefent over de minderjarige van 16 tot 18 jaar, zich daarvan bewust te zijn.

Een spreker is evenwel de mening toegedaan dat het debat niet mag worden herleid tot een confrontatie van uiteenlopende ideologieën. De gezagsrelatie waarvan hier sprake is, moet niet uit een wijsgerig oogpunt worden bekeken, doch wel vanuit de realiteit; die realiteit is niet beperkt tot de personen van 16 tot 18 jaar.

In feite zijn twee punten van belang.

Het eerste heeft betrekking op de vraag of het past misbruik van gezag te sanctioneren ten aanzien van jongeren van 16 tot 18 jaar, die niet altijd in staat zijn een keuze te doen, want het karakter van een jongere van 16 jaar is minder gevormd dan dat van een van 18 jaar.

Het tweede betreft de eventuele chantage ten aanzien van de onderwijskrachten. Het vermoeden *iuris et de iure*, dat in het amendement verdedigd wordt, maakt immers alle misbruiken mogelijk vanwege de jongeren die b.v. op school voordelen willen verkrijgen door druk uit te oefenen op hun leraar. In dat verband moet trouwens worden geconstateerd dat een loopbaan van opvoeder vandaag de dag gemakkelijk kan worden gecompromitteerd, al was het maar door insinuaties.

Toegegeven moet worden dat op beide vlakken onzekerheid bestaat en dat het bijgevolg moeilijk is te beslissen waaraan voorrang moet worden gegeven.

Zonder opnieuw in de reeds eerder gevoerde discussie te vervallen herinnert een andere spreker eraan dat, nadat het beginsel van de opheffing van artikel 372bis van het Strafwetboek aanvaard was, het amendement tot invoering van artikel 1 betwist werd door sommigen die de mening waren toegedaan dat het geen rekening hield met de ontwikkeling van de geestsgesteldheid van onze maatschappij.

Il n'accepte pas, de surcroît, que l'auteur de la proposition de loi se soit référé, en séance publique, à l'opinion pour justifier la suppression de l'article 1. A cet égard, il estime d'ailleurs que les faits que cet article tend à pénaliser, font l'objet de la réprobation générale.

Un membre abonde dans le même sens; il estime que le droit pénal se doit non seulement de protéger le faible contre le fort mais également de le protéger contre sa propre faiblesse.

Il ne peut être invoqué à l'encontre de ce principe que la mesure proposée constitue une discrimination à l'égard des mineurs de 16 à 18 ans. Dans ce cas, en effet d'autres restrictions telles que l'interdiction de l'accès des établissements de jeux aux moins de 18 ans ou l'interdiction de vendre des boissons spiritueuses à des mineurs de moins de 18 ans comme le prévoit le projet de loi sur le débit de boissons spiritueuses et sur la taxe de patente (*Doc.* n° 571/1), devraient également être considérées comme discriminatoires. Si ce raisonnement prévaut, on pourrait en outre par exemple dépénaliser l'inceste.

La préoccupation du législateur doit être de protéger le mineur contre le détenteur de l'autorité qui pourrait abuser de sa situation, qu'il s'agisse d'un enseignant, d'un gardien de prison, d'un entraîneur sportif, d'une personne disposant de plus d'argent ou d'un meilleur standing.

Il est vrai que certains cas sont difficiles à trancher, par exemple lorsque la personne qui a autorité sur le mineur est un autre jeune exerçant des responsabilités au sein d'un mouvement de jeunesse. Il reste cependant que la relation d'autorité doit être prise en considération étant donné que les mesures disciplinaires n'existent pas toujours ou reposent sur d'autres critères, et ceci même si l'initiative de la relation sexuelle est prise par le mineur dans l'espoir d'en tirer bénéfice. Selon l'intervenant, il faut en effet que la personne ayant autorité sur le mineur de 16 à 18 ans soit consciente du problème.

L'avis est cependant exprimé qu'il ne faut pas réduire le débat à l'affrontement d'idéologies différentes. La relation d'autorité dont il est question ici ne relève pas de la philosophie, mais de la réalité et n'est de surcroît pas propre aux rapports pouvant s'établir avec des personnes de 16 à 18 ans.

En fait deux préoccupations doivent être prises en considération.

La première concerne l'opportunité de sanctionner l'abus d'autorité à l'égard de jeunes de 16 à 18 ans qui n'ont pas toujours la possibilité de faire un choix, le caractère d'un jeune de 16 ans étant moins formé que celui d'un jeune de 18 ans.

La seconde concerne le chantage dont les enseignants peuvent être l'objet. En effet, la présomption *iuris et de jure* qui est défendue dans l'amendement rend tout les abus possibles dans le chef de jeunes voulant obtenir, par exemple, des avantages scolaires en exerçant des pressions sur leur professeur. A cet égard, il faut d'ailleurs constater qu'une carrière d'enseignant est aisément compromise à la suite de simples insinuations.

Il faut reconnaître que l'incertitude existe en ce qui concerne ces deux préoccupations et qu'il est par conséquent difficile de décider de celle qui doit primer.

Sans vouloir réitérer la discussion antérieure, un autre orateur rappelle cependant qu'après que le principe de la suppression de l'article 372bis du Code pénal ait été acquis, l'amendement qui donnera lieu à l'introduction de l'article 1 a été contesté par d'aucuns qui estimaient qu'il ne tenait pas compte de l'évolution des mentalités dans notre société.

De opvoeding van de jeugd en hun grotere rijpheid, met name op seksueel gebied, hebben immers tot gevolg dat zij volwassener zijn dan de minderjarigen van vóór 1965 toen artikel 372*bis* van het Strafwetboek niet bestond. Voorts zij erop gewezen dat de opvattingen omtrent het gezag vooral bij de jongeren gewijzigd zijn.

∴

De indiener van het wetsvoorstel is van mening dat de terugzending naar de commissie geen nieuwe elementen zal opleveren in verband met het in openbare vergadering weggelaten artikel 1 aangezien de argumenten voor en tegen die bepaling uitvoerig besproken werden tijdens de vroegere werkzaamheden van de commissie. Met betrekking tot de verklaringen van de auteur van het amendement spreekt hij zijn verbazing uit omtrent de z.g. eensgezindheid betreffende artikel 1.

Uit het rapport van de heer Suykerbuyk (*Stuk* nr 349/5) blijkt immers dat er alleen een meerderheid bestond met betrekking tot het doel van het wetsvoorstel en dat de meningen nog steeds uiteenlopend waren inzake de vraag of het wel opportuun was het amendement, dat artikel 1 zal worden, aan te nemen.

Ofschoon het amendement tenslotte met 8 tegen 6 stemmen werd aangenomen, hoewel tijdens de bespreking een meerderheid van de leden ertegen was, is dat resultaat slechts te verklaren door het feit dat op het ogenblik van de stemming een verschillend evenwicht tussen de aanwezig politieke partijen bestond, omdat alleen de leden van één politieke fractie voor die stemming waren opgeroepen. Die stemming is trouwens omgeslagen in openbare vergadering, waar het evenwicht tussen de politieke partijen opnieuw hersteld werd.

In verband met het beroep op de publieke opinie dat hij in openbare vergadering heeft gedaan, verklaart de auteur van het wetsvoorstel dat de allusie op die verklaring onjuist is en zelfs in strijd met wat hij heeft verklaard.

Hij haalt daarom de bewuste passus uit zijn toespraak aan: « Het is immers mijn overtuiging dat we in het strafrecht nooit mensen mogen opofferen aan de dierbare overtuiging van het grote publiek. Want dat is strafonrecht. Wij blijven als strafwetgever nergens als we niet wat wijzer weten te zijn dan het publieke gerucht op de agora. »

Aangezien het gevaar voor chantage en niet-toepassing van tuchtstraffen wegens het stilzwijgen van de jongeren werd ter sprake gebracht, verklaart hij dat men niet uit het oog mag verliezen dat minderjarigen van 16 tot 18 jaar geen kinderen meer zijn en dat het stilwijzen hunnerzijds minder te wijten is aan de vrees voor mogelijke straffen, dan aan de schijnheilige houding van de maatschappij tegenover de sexualiteit.

Wat het doel van het amendement betreft, wijst hij erop dat de toepassing van het Strafwetboek op dat stuk volstaat. Misbruik van gezag kan immers ofwel vallen onder verkrachting met behulp van ernstige bedreiging (art. 375 van het Strafwetboek), ofwel onder aanranding van de eerbaarheid met bedreiging (art. 373 van het Strafwetboek). Wanneer het slachtoffer een minderjarige van meer dan zestien jaar is en de schuldige gezag over hem heeft, voorziet artikel 377 bovendien in verzwarende omstandigheden bij verkrachtiging (vierde lid) en bij aanranding van de eerbaarheid (tweede lid).

Bijgevolg bevat het Strafwetboek passende middelen om misbruik van gezag tegenover minderjarigen van 16 tot 18 jaar te beteugelen. Bovendien moet er in dat verband misbruik aanwezig zijn, terwijl het amendement seksuele betrekkingen strafbaar wil stellen tussen een minderjarige van 16 tot 18 jaar en een persoon die over die minderjarige gezag uitoefent, zonder dat er daarom sprake is van misbruik van gezag.

En effet, l'éducation dont bénéficient les jeunes et leur plus grande maturité, notamment sexuelle, ont pour conséquence qu'ils sont plus adultes que les mineurs d'avant 1965 pour lesquels même l'article 372*bis* du Code pénal ne jouait pas. De plus, il faut également noter que la conception de l'autorité a évolué surtout pour les jeunes.

∴

L'auteur de la proposition de loi estime que le renvoi en commission n'apportera pas d'éléments nouveaux en ce qui concerne l'article 1<sup>er</sup> supprimé en séance publique, les arguments en faveur et contre cette disposition ayant été largement débattus aux cours des travaux antérieurs de la commission. Quant aux déclarations de l'auteur de l'amendement, il s'étonne qu'un consensus soit évoqué en ce qui concerne l'article 1.

Il appert en effet du rapport de M. Suykerbuyk (*Doc.* n° 349/5) qu'une majorité se dégageait seulement en ce qui concerne le but de la proposition de loi et que les opinions étaient divergentes quant à l'opportunité d'adopter l'amendement qui deviendra l'article 1.

En outre, s'il a finalement été adopté par 8 voix contre 6 alors que lors de la discussion une majorité se dessinait en faveur du rejet, ce résultat ne s'explique que par un équilibre différent entre les partis politiques représentés au moment du vote, seuls les membres d'une famille politique ayant été rappelés. Le vote a d'ailleurs été infirmé en séance publique où l'équilibre entre les partis politiques a été rétabli.

En ce qui concerne la référence à l'opinion qu'il a faite en séance publique, l'auteur de la proposition de loi déclare que l'allusion à cette déclaration est inexacte et est même contraire à ce qu'il a affirmé.

Il rappelle à cet égard le passage de son intervention: « J'ai l'intime conviction qu'en droit pénal nous ne pourrions pas sacrifier des personnes aux conceptions qui sont les plus chères au grand public. Ce serait en effet la négation du droit pénal. Nous manquerions à notre devoir de législateur au pénal en ne nous élevant pas au-dessus de la rumeur publique ».

Les risques de chantage et la non-application de sanctions disciplinaires due au silence des jeunes, ayant été évoqués, il déclare que d'une part, il ne faut pas négliger que les mineurs de 16 à 18 ans ne sont plus des enfants et que d'autre part, le silence qu'ils peuvent manifester trouve moins son origine dans la peur d'éventuelles sanctions que dans l'hypocrisie sociale envers la sexualité.

Quant à l'amendement, il rappelle que son objectif est rencontré par le Code pénal. En effet l'abus d'autorité peut soit relever du viol commis à l'aide de menaces graves (art. 375 du Code pénal), soit de l'attentat à la pudeur commis avec menaces (art. 373 du Code pénal). Lorsque la victime est un mineur de plus de seize ans et que le coupable a autorité sur lui, des circonstances aggravantes sont en outre prévues par l'article 377, quatrième alinéa, du Code pénal en ce qui concerne le viol et par l'article 377, deuxième alinéa du même code en ce qui concerne l'attentat à la pudeur.

La législation pénale dispose par conséquent d'instruments pour sanctionner l'abus d'autorité à l'égard des mineurs de 16 à 18 ans. De plus, dans ce cadre, il faut qu'il y ait eu abus tandis que l'amendement a pour objectif de rendre punissable une relation sexuelle entre un mineur de 16 à 18 ans et une personne qui a autorité sur le mineur sans qu'il y ait nécessairement abus d'autorité.

Het amendement steunt derhalve uitsluitend op morele overwegingen. Er zij echter onderstreept dat het strafrecht niet de weerspiegeling is van bepaalde morele opvattingen, maar wel een geheel van minimumregels waarvan de overtreding op grond van een sociale consensus strafbaar is.

Het is niet omdat de wetgever overspel niet langer als een misdrijf zou beschouwen, dat hij het goedkeurt of dat hij het wil aanmoedigen. Hij zou gewoon van oordeel zijn dat overspel niet langer een strafbaar feit is.

Zo ook moet een seksuele verhouding tussen een werkgever en zijn secretaresse of tussen een leerkracht en een leerling niet worden aangemoedigd, maar ze moet daarom nog niet als een misdrijf worden beschouwd onder voorwendsel dat ze af te keuren is, al was het maar omdat het geen vaste relatie is.

∴

De Vice-Eerste Minister herhaalt zijn bezwaren tegen het amendement van de heer Bourgeois. Die bezwaren zijn drieërlei :

1. de strekking van het amendement is niet dezelfde als die van de wet;
2. de afschaffing van een misdrijf moet niet worden gecompenseerd door de invoering van een nieuw misdrijf.

De huidige trend is er eerder op gericht misdrijven uit het strafrecht te lichten dan nieuwe misdrijven in te voeren. Men moet rekening houden met de ontwikkeling van de zeden. In dat licht gezien beoogt het wetsvoorstel van de heer Van den Bossche de opheffing van artikel 372bis dat in het Strafwetboek ingevoegd is door de wet van 8 april 1965. Die bepaling is uit een wetenschappelijk oogpunt niet meer verantwoord, zoals professor Charles heeft uitgelegd om de ommezwaai in zijn houding te verklaren.

Bovendien moet worden onderstreept dat de noodzaak van een artikel 372bis van het Strafwetboek vóór 1965 — d.i. op een ogenblik dat men op het stuk van zeden strenger was dan nu — niet was gebleken.

Met betrekking tot de bedoeling van de wetgever misdrijven uit het strafrecht te lichten, zij opgemerkt dat er zich inzake verkrachting een omgekeerde tendens heeft afgetekend. Het wetsvoorstel van de heer L. Remacle en Mevr. Smet tot wijziging van sommige bepalingen betreffende het misdrijf verkrachting (*Stuk* nr 166/1, 1981-1982) heeft het begrip verkrachting immers verruimd ten einde de slachtoffers beter te beschermen. In dat geval werd echter rekening gehouden met de ontwikkeling die zich omtrent dat begrip heeft voorgedaan. Als verkrachting thans gestraft wordt, is het niet meer om het vaderschap te beschermen, maar om de menselijke waardigheid veilig te stellen.

Hij besluit dat men kan akkoord gaan met de opvatting van het strafrecht zoals die gehuldigd wordt door de indiener van het voorstel, die geen moraal wil opleggen maar wel de minimumnormen wil vastleggen waarover de maatschappij het eens is.

3. Wanneer het amendement bepaalt dat « aanranding van de eerbaarheid, zonder geweld of bedreiging door een persoon die gezag over de minderjarige heeft, gepleegd op de persoon of met behulp van de persoon van een minderjarige van het mannelijke of vrouwelijke geslacht, boven de volle leeftijd van zestien jaar en beneden de volle leeftijd van achttien jaar » strafbaar is, dan creëert dit amendement een nieuw misdrijf dat steunt op een onweerlegbaar vermoeden.

Hoewel er niet noodzakelijk een verband bestaat tussen de feiten en de uitoefening van het gezag, wordt het misbruik van gezag *iuris et de iure* vermoed. Die bepaling is derhalve onverenigbaar met de ontwikkeling van het strafrecht aangezien een onweerlegbaar vermoeden wordt ingevoerd in een aangelegenheid waarin rekening moet worden gehouden met de wil van de persoon zelf.

Dès lors, l'amendement relève uniquement de préoccupations morales et il faut insister sur le fait que le droit pénal n'est pas le reflet de conceptions morales déterminées mais un ensemble de normes minimales, en-deça desquelles des faits sont punissables conformément à un consensus social.

Ce n'est pas parce que le législateur cesserait de considérer l'adultère comme une infraction, qu'il l'approuverait ou qu'il aurait l'intention de l'encourager. Simplement, il estimerait qu'il ne fait plus partie des actes qu'il faut considérer comme devant être sanctionnés pénalement.

De même, s'il ne faut pas encourager une relation sexuelle entre un patron et sa secrétaire ou entre un enseignant et un élève, il n'y a pas lieu de compter cette relation parmi les infractions, sous prétexte qu'elle est à désapprouver ne fût-ce qu'en vertu de son caractère précaire.

∴

Le Vice-Premier Ministre rappelle son opposition à l'amendement de M. Bourgeois. Elle se fonde sur trois considérations :

1. l'objet de l'amendement est différent de celui de la proposition de loi.
2. le fait de supprimer une infraction ne doit pas être compensé par la création d'une nouvelle infraction.

L'évolution actuelle du droit pénal tend par ailleurs dans cette matière, à dépénaliser plutôt qu'à créer de nouveaux délits. Il faut tenir compte du fait que les mœurs ont changé. Dans cette optique la proposition de loi de M. Van den Bossche tend à supprimer l'article 372bis du Code pénal, inséré par la loi du 8 avril 1965, étant donné que la justification qui en avait été donnée a perdu tout fondement scientifique, comme l'indique le professeur Charles, expliquant son revirement.

De plus, il faut insister sur le fait qu'avant 1965, c'est-à-dire à une époque où les mœurs étaient plus sévères, la nécessité d'un article 372bis ne s'était pas fait sentir.

En ce qui concerne l'objectif de dépénalisation, il faut certes remarquer qu'en matière de viol la tendance inverse s'est manifestée. En effet, la proposition de loi de M. Remacle et de Mme Smet modifiant certaines dispositions relatives au crime de viol (*Doc.* n° 166/1, 1981-1982) a élargi la notion de viol pour mieux protéger les victimes. Dans ce cas il a cependant été tenu compte de l'évolution même de cette notion. En sanctionnant le viol, il ne s'agit plus de protéger la paternité, mais d'assurer la dignité humaine.

Il conclut que l'on peut se rallier à la conception du droit pénal de l'auteur qui n'est pas d'établir une morale mais de fixer les normes minimales pour lesquelles un consensus social est atteint.

3. En spécifiant qu'est punissable l'attentat à la pudeur commis, sans violence ni menaces, sur la personne ou à l'aide de la personne d'un mineur de l'un ou de l'autre sexe, âgé de plus de seize ans accomplis et de moins de dix-huit ans accomplis, par une personne qui a autorité sur le mineur, l'amendement crée un nouveau délit fondé sur une présomption irréfragable.

Nonobstant le fait qu'il y a pas de relation nécessaire entre les faits et la situation d'autorité, l'abus d'autorité est présumé *iuris et de jure*. Cette disposition est par conséquent incompatible avec l'évolution du droit pénal dans la mesure où dans un domaine où la volonté individuelle doit être prise en considération, une présomption irréfragable intervient.



Voorts zij eraan herinnerd dat de heer Henrion, gelet op de tijdens de vroegere bespreking aangevoerde argumenten, zijn amendement had ingetrokken.

∴

Na afloop van de bespreking trekt de heer Bourgeois zijn amendement in.

De commissie is derhalve van mening dat geen verandering moet worden gebracht in de tekst zoals die in de openbare vergadering werd gewijzigd en naar de Commissie teruggezonden. Maar aangezien artikel 1 in openbare vergadering werd weggelaten en door de commissie niet opnieuw is opgenomen, moet de redactie van het wetsvoorstel in openbare vergadering worden aangepast ter voldoening aan de desbetreffende wettelijke voorschriften.

Indien er niet andermaal amendementen worden ingediend om artikel 1 te vervangen, zou het voorstel er dus als volgt uitzien :

#### Artikel 1.

Artikel 372*bis* van het Strafwetboek wordt opgeheven.

#### Art. 2.

Artikel 377, derde lid, van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.

*De Rapporteur,*  
H. SUYKERBUYK.

*De Voorzitter,*  
L. REMACLE.

Il faut en outre, rappeler que compte tenu des arguments développés au cours de la discussion antérieure, M. Henrion avait retiré son amendement.

∴

A l'issue de la discussion, M. Bourgeois retire son amendement.

Dès lors, la commission estime qu'il n'y a pas lieu d'amender le texte tel qu'il a été modifié en séance publique et renvoyé en commission. Etant donné la suppression de l'article 1 en séance publique et sa non-réinsertion par la commission, la rédaction de la proposition de loi devrait cependant être adaptée en séance publique pour tenir compte d'impératifs d'ordre légistique.

Au cas où aucun amendement ne serait réintroduit pour remplacer l'article 1<sup>er</sup>, la proposition devrait se présenter comme suit :

#### Article 1.

L'article 372*bis* du Code pénal est abrogé.

#### Art. 2.

L'article 377, troisième alinéa, du même Code est abrogé.

*Le Rapporteur,*  
H. SUYKERBUYK.

*Le Président,*  
L. REMACLE.